

גליון תתלו • ערש"ק פרשת בלק

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

מי פחד בלק או עם מואב?

עומק משלו של בלעם

היתר בת יתרו למשה

לבישת ובדיקת ה"טלית-קטן"

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

העדת חיים

מכתבי עצת והדרכה בעבודת הש"ת בחיי היום יום

לבישת ובדיקת ה"טלית-קטן"

ולעת עתה לא עזר לו.

הנה לכל לראש צריך לבדוק את המזוזות בדירתו וכן את התפילין שלו שתהיינה כשרות כדין, ובכל יום חול קודם תפלת הבקר יפריש פרוטות אחדות לצדקה, ואחרי התפלה בכל יום גם בש"ק ויום טוב, יאמר השיעור תהלים חדשי - כפי שנחלק התהלים לימי החדש - ומה טוב שלא רק ביום ילבש טלית קטן בדוק בציציותיו אלא גם יישן בטלית קטן וכדברי האריז"ל בזה (הובאו ע"י רבנו הזקן בסידורו ה' ציצית), ואז תקוטי חזקה שיסדרו עניניו.

אלא שכיון שלכל דבר צריכה להיות אחיזה בטבע, ובטח הרופא יתן לו איזה כדורים וכיו"ב, יקחם כהוראת הרופא, אבל יסיח דעתו לגמרי מענין הפרעות הנ"ל ואז כנ"ל לאט לאט במשך זמן לא ארוך יחזור לאיתנו ככל האדם, וככל שיסיח דעתו יותר ויוסיף בבטחונו בהשי"ת בורא עולם ומנהיגו יתוסף בברכות השי"ת והצלחתו בהנ"ל ובכל עניניו.

(אנרות קודש ח"ה עמ' שצח)

טלית קטן בזמן העבודה

...בענין ציצית אשר כשהולכים לעבודה מלכלכים את הציצית,

הנה בכל זה צריך לשאת טלית קטן (מצויצת בציצית) ובפרט שבודאי עיקר עבודתם ורובה במשך היום, ולהשתדל עד כמה שאפשר שלא ללכלך, וכן שיהי' טלית קטן שני בשביל זמן התפלה ולש"ק ויום טוב.

(אנרות קודש ח"ה עמ' כז)

לבישת טלית קטן ע"י הילד כתועלת לפחד ועצבים

... [בנוגע] להפחד של בנם . . . שי' - ילבש טלית קטן (בעל שיעור) ויסבירו שטלית קטן שומר את הנלבש בו ומגין עליו, כי הציציות מעידות שהוא עבד להשם.

כן לבדוק המזוזות שתהיינה כשירות כדין, וכן אופן קביעותן.

(לקוטי שיחות ח"ה עמ' 372)

במענה על מכתבו . . . ובו פ"נ עבור בנו הבכור . . . שי' שמצב בריאותו אינו כדבעי כי הוא עצבני וכו'.

הנה בטח הי' אתו אצל רופא מומחה במקצוע זה, ואם לא עשה כזאת עד עתה, כדאי שיעשה עתה, וימלא כהוראת הרופא. ויש לסדר אשר בנו ילבש טלית קטן ויזהר מלכת בגילוי ראש - לא רק במשך היום אלא גם בעת השינה. וישן בחדר שהמזוזות נבדקו והם כשרות...

(מכתב י"ג מנחם אב תשי"ב)

...בודאי הילד שי' [שביקשו עבורו ברכה למצב בריאותו] לבוש טלית קטן ובאם לא הרי אציע שמהיום והלאה ילבוש הילד טלית קטן.

(אנרות קודש ח"ה עמ' שעה)

שינה בטלית קטן

במענה למכתבו . . . בו כתב על דבר הפרעות שיש לו בשינה וכו' ושאל דעת רופא

הכבוד מרשם
לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת
רוחמה חי' פחמא ע"ה
בת יכלהמ"א ר' חוב
ביסטריצקין
וליבות משפחתה שיהי
נחלת עולם

מקרא אני הדרש

ביאורים בפשוטו של מקרא

טעם יראתם של בלק ומואב

מי פחד, בלק או עם מואב? / האם היתה יראת בלק תוצאה מנבחרתם של סיחון ועוג או תוצאה משמירתם? / איזה סוד הסתירו המלכים מעמם? / ביאור שיטת רש"י בקשר ליראת מואב ופחדו של בלק

בריש פרשתנו: "וירא בלק בן צפור את כל עשה ישראל לאמורי. ויגר מואב מפני העם מאוד וגו'".

ובפירוש רש"י מחבר שני פסוקים אלו זה לזה; וז"ל: "וירא בלק בן צפור את כל אשר ישראל לאמורי - אמר: אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם, אנו על אחת כמה וכמה; לפיכך ויגר מואב". והיינו, שרש"י משמיענו "כי אין ויגר" מילתא בפני עצמו .. אלא ויגר' הוא מחובר אל וירא בלק" (לשון הגור ארי').

ב. ויש לבאר הטעם שרש"י הוצרך להשמיענו דבר זה - כי לולי פירוש רש"י הי' נראה ללמוד הכתובים באופן אחר, ולכן צריך רש"י לחדש ולהשמיענו הפשט הנכון.

כי הנה, בפסוק הראשון מדובר אודות בלק לבדו - "וירא בלק", ואילו בפסוק השני מדובר אודות כללות העם - "ויגר מואב".

ולכן הי' מקום לפרש (וע"ד שפירש באור החיים עה"פ. עיי"ש), שבאמת אין שני פסוקים אלו מחוברים זה לזה, אלא הם מדברים על שני פרטים נפרדים:

בפסוק השני מדובר אודות יראת כללות עם מואב מפני בני ישראל, "ויגר מואב", שיראה זו היתה מאז ומקדם, עוד לפני מלחמת סיחון ועוג (וכפי שממשיך הכתוב ואומר "ויגר מואב מאוד מפני העם כי רב הוא" - שזה הי' מקדמת דנא);

אלא שעד כה לא עשו מואב דבר בענין יראה זו, כיון שהמלך שלהם - בלק - לא הי' ירא מפני בני ישראל, ולדעתו לא הי' צריך לעשות מאומה;

וזהו שמוסיף הפסוק הראשון, "וירא בלק", שעתה ראה בלק כיצד הרגו ישראל את סיחון ועוג, ונתחדש שגם הוא התחיל לירא מפני בני ישראל - ולכן, כיון שעתה הצטרפה יראתו של בלק עצמו להיראה שהיתה קיימת בעם מואב מאז ומקדם, התחילו לחשוב ולהתייעץ מה לעשות.

לפני שנתכהן בימי המילואים בשנה השנית לצאתם ממצרים, ועדיין יל"ע אי למ"ד שמשו כל ימיו כהן ה' התחילה כהונתו תיכף בשעת מ"ת (עיין בזה בלקו"ש ח"ו ע' 175 והערה 28 שם). ובאמת י"ל ברווח יותר דאין דברי הרמב"ם הנ"ל קושיא לכאן, ע"פ מה שחידש הגאון מרגצוב (צפע"נ על התורה שמות ב, א) דאין הכוונה שמצות קידושין דלאחר מ"ת נתחדשה רק בסיני אלא נתקיימה כבר אצל עמרם שנצטוה בה במצרים ועשה מעשה ליקוחין, עיי"ש מקורו בש"ס וברמב"ם, וא"כ אפ"ל דכל קידושין שלאח"ז שפיר בתקפן ולא הוצרכו להתחדש לאחר מ"ת בסיני, וק"ל].

ומעתה תתחוויר היטב טעותו של זמרי, די"ל דאיהו לא ידע מפסק המשנה

הנ"ל דכה"ג שאירס ואח"כ נתמנה שכוונס, ולדידי' ה' למשה לגרש אף שנתכהן לאחר שנשאה. ומעתה א"ש מה שמשו לא השיבו מאומה ולא קאמר ל' הילפותא מ"יקח אשה" לדין המשנה הנ"ל, דיעויי' בתוס' ונמוק"י יבמות עז. דאין מקבלים מת"ח הוראת הלכה לאחר שנעשה מעשה אם נוגע הוא בדבר, והרי הכא ה' משה נוגע בדבר והוא שהשתמש בהיתר זה ולהכי לא ה' נאמן בשעת מעשה. ושאר ישראל שלא היו נוגעין בדבר אפשר שלא שמעו עדיין ממשו הך ילפותא ד"יקח אשה" (כיון שאינה נוגעת להם) ומאידך אהרן ובניו ששמעוה הלא הם קרובים למשה ואינם נאמנים. א"נ י"ל שנתעלמה מהם גם הלכה זו (משא"כ משה, שנתעלמה ממנו רק ההלכה דהבועל ארמית כו', כנ"ל).

וזהו שבא רש"י ומחדש שאין הפשט כן, אלא "ויגר מואב" הוא תוצאה של "וירא בלק": כיון שבלק ראה את מלחמת סיחון ועוג ו"אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם כו'" – כן "ויגר מואב".

והטעם לזה שהעדיף רש"י ללמוד באופן זה (ולא כהפירוש הנ"ל) – מובן:

לפי הפירוש הנ"ל, ש"ויגר מואב" מדבר על היראה שהיתה בעם מואב מאז ומקדם – ה' הכתוב צריך להקדים את "ויגר מואב" לפני "וירא בלק";

ומזה שהכתוב הקדים את "וירא בלק" לפני "ויגר מואב" – למד רש"י שקודם כל ראה בלק "את כל אשר עשה ישראל לאמורי", ורק אחר כך (גרס זה ל) "ויגר מואב".

ג. אמנם לפי שיטת רש"י – קשה (וכמו שהאריכו במפרשים): "לאיזה ענין תלה היראה בבלק ולא בבעלי המגור שהם מואב"? (לשון אור החיים).

כלומר: למה מייחס הכתוב את ראיית "כל אשר עשה ישראל לאמורי" לבלק לבדו ("וירא בלק") – ה' צריך לומר "וירא מואב את כל אשר עשה ישראל לאמורי"!

ובשפתי חכמים פירש (ועד"ז בעוד מפרשים), שמה שכתוב "וירא בלק" הוא לפי שדוקא בלק הוא שהתבונן בזה, ו"כיון ששמע המון העם את דברי המלך שאמר כן – משום הכי ויגר מואב".

אך צ"ע, דלכאורה סברא זו – "אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם כו'" – הוא דבר פשוט, שאינו דורש התבוננות כלל; וא"כ, למה כל העם לא ראו זאת? כלומר: למה הוצרכו עם מואב ל"וירא בלק" דוקא, ולא הבינו בעצמם את מה שהבין בלק?

ד. ונראה לפרש, ובהקדים הבירור בכוונת דברי רש"י כאן:

הרא"ם (ועוד מפרשים) למדו בכוונתו, שיראת בלק מיוסדת בגבורתם של סיחון ועוג – אם סיחון ועוג שהיו גבורים גדולים ועצומים [דכתיב בהו (עמוס ב, ט) 'אנכי השמדתי את האמורי מפניכם אשר כגובה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים'] לא עמדו בפני בני ישראל, הרי על אחת כמה וכמה שבני ישראל יצליחו להתגבר על בלק ומואב (שגבורתם פחותה מגבורת סיחון ועוג).

אמנם לפ"ז, ה' צריך רש"י לומר "אלו שני מלכים לא עמדו בפניהם אנו על אחת כמה וכמה" ותו לא – ומזה שרש"י הוסיף ("אלו שני מלכים) שהיינו בטוחים עליהם", משמע כוונתו שיראת בלק מיוסדת בשמירתם של סיחון ועוג.

וכמו שפירש בנחלת יעקב: "כתב הרב בפרשת חקת (רש"י כא, כג) ש'כל מלכי כנען היו מעלין לו מס שה' שומרם שלא יעברו עליהם גייסות' – ולפיכך היו בטוחים, לפי שה' מקבץ מהן שכר".

וכן משמע מדברי רש"י בהמשך פרשתנו (כב, ה) – שבלק שלח לבלעם (על בני ישראל): "סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו עמדו עליהם והרגום". הרי שבלק לא הזכיר את גבורתם העצומה של סיחון ועוג, אלא את זה שהם היו שומרים על מואב; וזהו הטעם ליראת בלק,

מפני שעד כה סמך על שמירתם של סיחון ועוג (שהי' מעלה להם מס), ועתה – כשהרגו ישראל את סיחון ועוג – **סר מבטחו** ונותר לבדו. [ומה שהקשה הרא"ם על פירוש זה – יש ליישב, ואכמ"ל].

ה. ומעתה יתבאר בפשטות מדוע בלק לבדו הוא שראה והתבונן ב"כל אשר עשה ישראל לאמורי":

זה שהמלכים היו משלמים מס לסיחון ועוג כדי שישמרו עליהם ("שלא יעברו עליהם גייסות") – הי' ענין סודי, שרק המלכים עצמם ידעו ממנו, ולא המון העם.

[ויראי' לדבר: ב'פ' חוקת (כא, כב) מספר הכתוב שבני ישראל רצו לעבור (בדרכם לארץ כנען) דרך ארצו של סיחון, "אעברה בארץך .. עד אשר נעבור גבולך"; ועל כך השיב להם סיחון (פרש"י שם, כג): "כל עצמי איני יושב כאן אלא לשמרם מפניכם – ואתם אומרים כך".

ואם נאמר שדבר זה (העלאת המס) הי' דבר מפורסם, כיצד מלכתחילה חשבו בני ישראל שסיחון יניח להם לעבור בגבולו?!

ועכ"פ, הי' לבני ישראל בשליחותם לסיחון להזכיר דבר זה ולהתייחס אליו (שאף שמלכי כנען משלמים לו – בכל זאת יתן לבני ישראל לעבור)].

ולכן: כאשר ראו עם מואב שבני ישראל ניצחו את סיחון ועוג – לא נפל עליהם פחד מיוחד, כי לדעתם לא התחדש שום דבר; הם חשבו, כי כשם שעד עכשיו לא באו בני ישראל ללחום עמם, ולא באו בגבולם (ראה רש"י חוקת כא, יג) – כך גם עכשיו לא יבואו להילחם עמם.

אבל כאשר בלק ראה "את כל אשר עשה ישראל לאמורי", הרי שהוא ראה כאן דבר נוסף (שלא הי' ידוע לכל) – שעכשיו אין לו עוד על מי לסמוך, כיון ש"אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם"!

ומחמת גודל פחדו לא יכול הי' בלק להמשיך ולהסתיר את הסוד, וגילה לעמו את זה שעד כה הם היו סמוכים על כחם של סיחון ועוג ששמרו עליהם (ועתה אין להם עוד על מי להישען) – ו"לפיקח ויגר מואב".

ו. וכאן רואים את ההבדל בין הנהגת בלק – לבין, להבדיל, הנהגת משה רבינו:

"הרשעים הן ברשות לבם" (בראשית רבה פ"ד, י. פס"ז, ח. ועוד) – ולכן בלק לא הצליח לעצור בעצמו ולהסתיר את פחדו, אלא הלך והפחיד גם את אנשי עמו (ללא תועלת);

ואילו משה רבינו, אפילו כאשר הי' ירא מפני עוג וחשב "שמה תעמוד לו זכותו של אברהם" (רש"י חקת כא, לד), הרי הוא לא סיפר על כך לאיש, ולא היתה ניכרת עליו יראה ופחד, אלא הוא השכיל לנצור את הפחד "בלבו" בלבד (כלשון הש"ס – נדה סא, א).

וכן ראינו אצל נשיאי ישראל במשך הדורות, שגם בזמנים של "עת צרה היא ליעקב", המשיכו לעודד ולחזק את צאן מרעיתם; וגם אם בעצמם ראו קטרוגים כו', מכל מקום לא הראו זאת כלפי חוץ אלא המשיכו לנהוג בעוז רוח ומתוך גאון יעקב – ובדרך זו התגברו על כל הנסיונות והגזירות, עד לנצחון גמור "ביד רמה" ו"בריש גליו".

איברא דצ"ע גוף הביאור המחודש הנ"ל, דפרישת משה היא משום איסור גיורת, דהא בש"ס ובספרי שם מתבאר להדיא דהפרישה היתה רק מחמת הנבואה דמשה (ובפרט צ"ע להספרי דהוצרך לדיבור מיוחד שיפרוש, הרי דלא הי' מחוייב בפרישה בלאה"כ).

וי"ל באופן חדש ע"פ מה דתנן ביבמות סא. "אירס את האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול יכנוס", וילפינן לי' בגמ' מקרא ד"יקח אשה" דפ' אמור, דכיון דהלקיחה (האירוסין) היתה בהיתר מותר לגמור הלקיחה בנישואין ולכנוס האלמנה. ופשוט לכאור' דכל שכן היכא שלא רק האירוסין היו בהיתר אלא גם נשא הגיורת בהיתר קודם שנהי' לכהן, דודאי מותר לקיימה כשנתכהן, ולהכי גבי משה שנשא צפורה קודם מ"ת וקודם שנתכהן, שפיר הותר לקיימה גם אח"כ כשנתכהן. ועיי' בתוס' לעיל כ: ד"נשאה קודם שנתמנה משמע דלא צריך קרא שיכול לקיימה משום דנשאה בהיתר".

[ואף שהאריך הרמב"ם ריש הל' אישות דכל גדר קידושין נתחדש במ"ת, וא"כ על כרחך דהקידושין שלפנ"ז לאו כלום ולאחר מ"ת קידשו ישראל נשותיהן מחדש (ולהדעות דנקטינן שה"פרישות" דמשה מאז מ"ת לאו היינו גירושין גמורים צ"ל דאף הוא קידשה בפועל מחדש), ועי' ל' גליוני הש"ס בסוגיין גבי ציפורה "פשיטא דנתגיירה במ"ת והוצרכה קידושין מחדש", איברא דאי"ז דחי' כי אף הלקיחה מחדש הלא היתה בודאי תיכף לאחר מ"ת וממילא – בנוגע למשה הי' זה

ונראה ליישב דב' קושיות הנ"ל (מאי קס"ד דזמרי ואמאי הותר משה בגיורת) מתיישבות אחת בחברתה, כי י"ל דאכן היא היא כוונת זמרי "בת יתרו מי התירה לך", לך דייקא, היינו לא מצד איסור חיתון דכל ישראל עם ארמית, אלא מצד איסור גיורת למשה שהי' כהן. ועדיין שפיר שייך הדבר להא דמדינית אסורה על זמרי (אף שזו גוי' וזו גיורת), כי רצה לומר ד"אם תאמר זו אסורה" מפני היותה גוי', שוב איסור גיורת דבת יתרו – "מי התיר לך", הלא הוא ג"כ בגלל שבאה מן העכו"ם השטופים בזימה, כנ"ל מדברי התוס'.

ומעתה יל"ע מהו המענה לטענתו ואמאי לא השיבוהו מאומה, וי"ל דהוא משום דבאמת פירש משה רבינו מאשתו משעת מ"ת, כדאיתא בשבת פז. ויבמות סב., ואף שפרישה לבד אין בה די להפטר מאיסור גיורת לכהן, הרי במכילתא יתרו עה"פ אחר שילוחי' מבואר דהך פרישה היינו גירושין בגט, ועיי' נמי בתוס' יבמות שם ד"ה דכתיב (ועיי' ברש"י ורא"ם ס"פ בהעלותך). ומה שלא השיבו זאת הכל לזמרי הוא לפי שלא ידעו מזה, כדאי' בספרי ס"פ בהעלותך שהביא התוס' שם, דאפי' למרים לא נודע הדבר אלא כשנתנבאו אלדד ומידד במחנה ואמרה צפורה אוי להן לנשותיהן כו'. ומה שאף משה לא ענהו, י"ל שלא רצה לגלות פרישתו מחמת ענוותנותו (והרי פרישתו היתה מדעת עצמו כמבואר בשבת ויבמות שם. ועצ"ע לדעת הספרי שם שהיתה הפרישה עפ"י הדיבור וא"כ מובן דאי"ז היפך העונה שיספר שקיים הציווי).

"בת יתרו מי התירה לך" היתה נוגעת גם לו, ולא היו שומעין לו בהלכה זו.

מי שנא את בני ישראל יותר – בלעם או בלק?

הנה העם היצא ממצרים וגו' עתה לכה קבה לי אתו
אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו
וגרשתיו – כן העולם, ובלק לא אמר אלא ואגרשנו כן הארץ, איני
מבקש אלא להסיים מעלי, ובלעם חי' שנאם יותר מבלק
(כב, יא. רש"י)

כמה ממפרשי התורה הסבירו להיפך – שבלק,
שאמר "ואגרשנו מן הארץ", התכוון לגרש את
בני ישראל מן העולם, ואילו בלעם, באמירתו
"וגרשתיו" סתם, התכוון למעט בקללה, ולגרשם
רק ממקום זה.

ויש לבאר שהכרחו של רש"י לפירושו הוא
משום דבלאו הכי מוכח שבלעם חי' שונאם יותר
מבלק:

שנאתו של בלק לבני ישראל היתה מיוחדת
שיילחמו בו, וכפירש"י עה"פ "והוא יושב ממולי"
- "קרובים הם להכריתני". ואף שבנ"י נצטוו "אל
תצר את מואב", י"ל בפשטות שבלק לא ידע על
ציווי זה, וחשב שהסיבה לכך שבנ"י אינם לוחמים
בו היא מפני סיחון ועוג ש"היו בטוחים עליהם",
ולכן לאחר ששמע "את אשר עשה ישראל
לאמורי", נתיירא שעכשיו יבואו להילחם בו.

ומעתה צריך ביאור: כשבאו שלוחי בלק אל
בלעם, מדוע לא ביטל בלעם את חששותיהם,
והרי בלעם נביא חי', ובוודאי ידע על הציווי "אל
תצר את מואב"?

ומכאן מוכח ש"בלעם חי' שונאם יותר מבלק",
היינו ששנאתו היתה מסוג אחר: שנאתו של בלק
היתה תוצאה מיראתו שבנ"י ילחמו בו ויכבשו
את ארצו, משא"כ שנאתו של בלעם לבנ"י היתה
שנאה עצמית בלי טעם, ולכן לא גילה לבלק שאין
יסוד לחששותיו, כי אדרבה – רצונו של בלעם חי'
לנצל את ההזדמנות כדי להזיק לישראל ולקללם.

מדוע דוקא פינחס הרג את זמרי, ולא משה ואלעזר?

והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית
לעני משה ולעני כל עדת בני ישראל והמה בוכים גו'.
וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן גו' ויקח רומח בידו
לעני משה – אמרו לו משה זו אסורה או מותרת, אם תאמר אסורה
בת יתרו מי התירה לך כו'. והמה בוכים – נתעלמה מלפניו הלכה כו'.
וירא פינחס – ראה מעשה ונזכר הלכה כו', מיד ויקח רומח בידו וגו'
(כה, ו-ו. רש"י)

מצינו עוד מקום שנתעלמה הלכה ממשה
רבינו, והוא בפרשת בנות צלפחד (רש"י פנחס כו,
ה). וצריך ביאור: מדוע נתעלמו ממשה דוקא
שתי הלכות אלו, במעשה זמרי ובבנות צלפחד?
ועוד צריך ביאור: גם אם נתעלמה הלכה
ממשה – מדוע לא קיים הלכה זו אלעזר הכהן,
ודוקא פינחס בנו הוצרך לקיימה?

וי"ל בזה, דהנה איתא ביבמות (עו, א): "כל
ת"ח שמורה הלכה ובא, אם קודם מעשה אמרה
שומעין לו, ואם לאו אין שומעין לו". וכתבו
התוס' (שם ד"ה א) "דהיינו דוקא היכא דהוא
עצמו נוגע בדבר", דאז אין שומעין לו אם לא
אמרה קודם המעשה.

ועפ"ז י"ל, שהטעם שנתעלמו הלכות אלו
ממשה הוא כי בשני המאורעות חי' משה נוגע
בדבר: במעשה זמרי – הרי טענת זמרי היתה
"אם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך", וא"כ
נעשה משה נוגע בדבר;

ובבנות צלפחד – הרי אמרו "והוא לא חי'
גו' בעדת קרח" (פרשתנו כו, ג) שחלקו על משה,
וממילא גם שם נעשה משה "נוגע בדבר".

ולכן נתעלמו ממשה הלכות אלו, כיון שבלאו
הכי לא היו מקבלים אותן ממנו, מאחר שלא
אמרן קודם מעשה.

ובזה יובן הטעם שגם אלעזר הכהן לא גילה
הלכה זו ולא קיימה בעצמו, שהרי אלעזר ש"לקח
לו מבנות פוטיאל לו לאשה" – "מזרע יתרו שפטם
עגלים לע"א" (וארא ו, כה. רש"י), וא"כ טענת זמרי

אח"כ כתיב "או אל אחד מבניו הכהנים",
משא"כ גבי איסור "אשה זונה גו'" דכתיב
"אמור אל הכהנים (ואח"כ) בני אהרן"
ויותר י"ל שהכוונה לענין הכהונה ולא
שצ"ל "בני אהרן" דוקא).

**והנה גירות שאר כל ישראל – זרע
יעקב – במ"ת** (ענין יבמות מו. ואילך, כריתות
ט.) עכצ"ל דלא הוי בגדר גירות האוסרת
לכהונה, כדמוכח מאהרן ובניו שלא
נאסרו בנשותיהם, ומוכן עפמ"ש התוס'
ביבמות סא. דיסוד איסור גירות הוא משום
"אשה זונה גו' לא יקחו", ופי' דהכוונה
היא שיסוד האיסור הוא עצם ביאתה מן
העכו"ם (וע"ע גבי שי' רש"י ביבמות שם –
במנ"ח מצוה רסו ובכ"ש וחכמת שלמה לשו"ע
אה"ע סי' ו), ולהכי אפי' נתגיירה פחותה
מבת ג' שנים אסורה "לפי שבאה מן
העכו"ם השטופים בזימה", וא"כ י"ל
דלא שייכא איסור זה בזרע אברהם יצחק
ויעקב (וי"ל עוד ע"פ מ"ש בצפנת פענח
בסוגיין גבי מש"כ רש"י דקודם מ"ת כולן
בני נח, דלכא"ו הוא נגד המוכח מכמה
דוכתי דגם קודם מ"ת יצאו מכלל בני
נח, ותי' ד"לאחר מתן תורה נעשו יהודים
למפרע", יעו"ש. ועפ"ז א"ש דלא הוו
בגדר גרים כי לאחר מ"ת נעשו יהודים
למפרע), משא"כ צפורה "בת יתרו" ולא
מבני אברהם כו' צ"ע איך הותרה למשה
אף שבאה מעכו"ם השטופים בזימה
(אבל עיי' מש"כ בצפנת ע"ש גבי ציפורה
ואכ"מ). ובאמת לפי ביאור היד רמ"ה הנ"ל
דהיתר ציפורה לישראל הוא גם בלי גיור
כי "ניתנה תורה ונתחדשה הלכה", שוב
י"ל דהוא הדין לענין איסורה לכהן וק"ל.
מיהו כנ"ל רש"י לא נקיט כדבריו).

אמאי לא מצאנו ששייבנו משה (או אחר
מישראל) החילוק הפשוט הנ"ל ויעמידנו
על טעותו.

והנה בעיון יעקב כאן כ' דאכן חילוק
זה הוא הדבר שנתעלם ממשה (ועדיין אין
בזה לתרץ איך מעיקרא טען זמרי והאומנם
ידע שיתעלם ממשה חילוק פשוט זה),
איברא דכתב רש"י בסוגיין להדיא (וכ"ה
ביד רמ"ה ועוד) ד"נתעלמה ממנו הלכה"
היינו רק ההלכה ד"הבוע" כותית וכו'",
(היינו שקאי בעונשו של זמרי שנתעלם
ממנו) ולא קאי כלל גבי הנהגת משה
עצמו.

והנראה בזה, בהקדים דבזבחים קב.
איפלגו תנאי אי משה רבינו חי' כהן כל
ימיו (ולא פסקה כהונה אלא מזרעו) או
עכ"פ בימי המילואים כו', עיי"ש, ומעתה
לכא"ו צ"ל דצפורה אף שהיתה גיורת
סו"ס תיאסר עליו מחמת איסור גירות
לכהן מדכתיב "אשה זונה גו' לא יקחו",
עיי' תוס' יבמות סא. (ולמ"ד דרק בימי
המילואים נתכהן יל"ע ממש"כ התוס'
בע"ז לד. דימי המילואים הוו בגדר במה
ולא שימש אז בבגדי כהונה, א"כ אפשר
דלא הוי גדר כהונה גמורה, וגם יל"ע
שמא איסור גירות לכהן נאמר לאחר ימי
המילואים, עיי' גיטין ס. ואכ"מ. ומ"מ
בודאי קשיא למ"ד דכל ימיו כהן חי'. והא
דאמרי' התם בזבחים דמשה הוי בגדר זר
ולא כהן לענין נגעים כי "שאני מראות
נגעים דאהרן ובניו כתובין בפרשה" והרי
גם בר"פ אמור (גבי ציווי "אשה זונה
גו'") נאמר "אמור אל הכהנים בני אהרן"
– נ"ל דאינו תירוצ' לעניננו, כי דוקא התם
שייכא מהא דהקדים "אהרן הכהן" ורק

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יהודה לייב ב"ר
מרדכי אברהם ישעי'
ע"ה נפטר
מזכור ב"ק אדמו"ר ז"ע
נלב"ע י"ד ניסן התשפ"ב
התעב"ה

יסוד תוקפם של בני ישראל כ"צורים וגבעות"

מדוע שינה רש"י מן הפירוש הפשוט של "צורים" ו"גבעות"? / מה לא הצליח בלעם להשיג עד שגזק למשל? / מדוע מוסר "קל שבקלים" את נפשו על קרשת שמו ית? / וכיצד יתכן שכח האמונה לא נחלש במשך הדורות? / עומק משל בלעם "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו"

על דברי בלעם (פרשתנו כג, ט) "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו", מצינו שני פירושים עיקריים: בדרך הפשט ובדרך הדרש.

במדרשים ביארו את עניין ה"צורים" וה"גבעות", כרמזו על האבות והאמהות הקדושים: "כי מראש צורים אראנו – אלו האבות, ומגבעות אשורנו – אלו האמהות" (תנחומא פרשתנו יב. וכן בכמדרב רבה פ"כ, יט. וזה ח"ג רי, ב).

ומפרשי הפשט (ראב"ע. רשב"ם. רמב"ן. רלב"ג. ועוד), נקטו כפשוטו, שבלעם אמר ש"מראש צורים שאני עומד עכשיו אני רואה אותם, ומראש הגבעה אני רואה", והיינו שבלעם ציין שהוא עומד על צור וגבעה.

והנה, ידוע מה שהעיד רש"י על פירושו לתורה (בראשית ג, ח. ועוד) ש"אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא", והיינו שהוא מעדיף תמיד לפרש את המקראות כפשוטן ולא כמדרשן, אלא שכאשר הפשט עצמו אינו מובן, אזי נזקק הוא לאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו.

והנה, בפסוק דידן, בפירוש ה"צורים" וה"גבעות", נקט רש"י דווקא את פירוש המדרש ולא את הפירוש הפשוט: "אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם, ואני רואה אותם מיוסדים וחזקים כצורים וגבעות הללו על ידי אבות ואמהות".

וטעמא בעי, מה קושי ראה רש"י לפרש כפשוטו שצורים וגבעות הם המקום שבו עמד בלעם? וכאשר תתברר היטב שיטת רש"י, יעלו מתוך הדברים עניינים נפלאים במעלת בני ישראל ובכוח המיוחד שניתן להם מאת השי"ת.

עיון ופולחן בסוגיות הפרשה

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
הרב שמעון ב"ר מנחם
שמואל דוד הלוי ע"ה
רייזשק
נפטר כ' כסלו התשפ"ב

היתר בת יתרו למשה

יקשה גבי טענת זמרי המבוארת בסוגיא דסנהדרין, "בת יתרו מי התירה לך" – רלב"א' ההיתר ברור כיון שלאחר מ"ת נתגיירה / יתרין בדרך מחדשת דטענתו היתה לענין איסור נזירות לכהן כי משה כהן ה' עב"פ בימי המילואים, ומעתה יבאר דהמענה לטענתו הוא ע"פ דין המשנה בכה"ג שאירס אלמנה קודם שנתמנה

מי שכבר ה' נשוי נשאר מותר בבת נח אף בלא גיורה. אולם ברבותינו בעלי התוס' (בהעלותך יא, כז) אשכחן להדיא "כשנתנה תורה כו' פרשו כולם כו'" (וראה בגליוני הש"ס כאן דדברי הרמ"ה "צע"ג דהא פשיטא דנתגיירה כו"). מיהו אין אנו צריכים לזה דרש"י בסוגיין פי' באו"א, דהכא היתר גמור ה' כי "משה קודם מתן תורה נשא וכשנתנה תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל מצות והיא עמהם כו'". היינו דקודם מ"ת לא שייכא איסורא בלקיחת בת נח דכל ישראל היו בגדר בני נח, ומאידך לאחר מ"ת הלא אף ציפורה נתגיירה עמהם ושוב מותרת נשאה.

ומעתה יש כאן תימה, מעיקרא מאי קס"ד דזמרי בטענתו, וכי לא עלתה על דעת נשיא שבט מישראל החילוק הפשוט הנ"ל בין בעילת ארמית לאחר מ"ת למשה שנשאה קודם מ"ת ונתגיירה עמו. ומאידך צע"ג, דאם אכן טעה משום איזו סברא

בסנהדרין פב. "ויאמר משה אל שופטי ישראל וגו' (פרשתנו כה, ד), הלך שבטו של שמעון אצל זמרי בן סלוא, אמרו לו הן דנין דיני נפשות ואתה יושב ושותק, מה עשה עמד וקיבץ כ"ד אלף מישראל והלך אצל כזבי, אמר לה השמע לי. תפשה בבלוריתה והביאה אצל משה, אמר לו בן עמרם זו אסורה או מותרת, ואם תאמר אסורה בת יתרו מי התירה לך, נתעלמה ממנו הלכה. . וירא פנחס בן אלעזר מה ראה אמר רב ראה מעשה ונזכר הלכה. . הבועל את הכותית קנאין פוגעין בו".

והנה בטעמא שהיתה באמת מותרת למשה – יעוי" ביד רמ"ה בסוגיין שכתב "ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ולא אסרה תורה אלא מכאן ואילך אבל מי שהי' נשוי ועומד קודם מ"ת לא נאסרה עליו", דמשמע דרק מעת שניתנה תורה נאסר על הכל מכאן ולהבא להנשא לבת נח, משא"כ

נבואת הגאולה – ע"י בלעם דוקא

אראנו ולא עתה ג'
(כד, יז)

כתב הרמב"ם (הל' מלכים רפ"א): "התורה העידה עליו (על מלך המשיח) כו', אף בפרשת בלעם נאמר, ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון כו', ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל וכו'".

צריך ביאור: מדוע הדגיש הרמב"ם שנבואה זו נאמרה דוקא על ידי בלעם, שהי' גוי ושונא ישראל?

ויש לבאר על דרך הדרש:

רצון בלק ה' שבלעם ישתמש בכח נבואתו לקלל את בני ישראל ר"ל, ותמורת זאת, לא זו בלבד שלא קלל את בני ישראל, אלא שהוצרך גם להשתמש בכח זה עצמו, כח הנבואה, לברך את ישראל.

ולכן הדגיש הרמב"ם שנבואת הגאולה נאמרה "בפרשת בלעם", כי גם בגאולה העתידה לבוא יהי' כן - שתמורת זאת שבזמן הגלות שולטים אומות העולם על ישראל, ומשתמשים בשליטה זו כדי להצר לישראל ר"ל, הנה בזמן הגאולה לא זו בלבד שלא ישלטו על ישראל ולא יצרו להם, אלא שישתמשו בתקיפותם ובשליטתם כדי לעזור ולסייע לישראל, וכמו שכתוב (ישעיה מט, כג) "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך".

שליטת מלך המשיח – הן על הים והן על הארץ

וירד מעקב והאביר שריד מעיר.
ועוד יהי' מושל אחר ביעקב כו', ועל מלך המשיח אומר כן
שנאמר בו וירד מים עד ים
(כד, יט. רש"י)

צריך ביאור: מהו ענין ממשלת מלך המשיח "מים עד ים" דוקא, והרי מלכותו של מלך המשיח תהי' על הארצות ויושביהן, ומה ענין הימים לכאן?

והביאור בזה ע"ד החסידות:

ידוע מ"ש בתניא (רפ"ז) שהשלימות דימות המשיח תלוי' "במעשיו ועבודתו כל זמן משך הגלות", ובמאור עינים (פ' פנחס) כ' "שצריך כל א' מישראל לתקן ולהכין חלק קומת משיח השייך לנשמתו".

והנה, החילוק בין "ים" ל"ארץ" הוא, ש"ים" מורה על דברים המכוסים, ובעבודת האדם - העבודה לתקן כוחות נפשו הפנימיים; ו"ארץ" מורה על דברים הגלויים, ובעבודת האדם - העבודה לתקן חלקו בעולם שחוץ הימנו.

ושני עניני עבודה אלו נרמזו בפסוק זה, "וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ" - שהעבודה המביאה לימות המשיח היא הן באדם עצמו והן בהעולם שחוץ הימנו, הן "מים עד ים" והן "באפסי ארץ".

לקראת שבת

מדוע קשה להבין את חוזקם של בני ישראל?

דברי בלעם אודות הצורים והגבעות נאמרו בתוך נבואה, שבראשיתה מודיע הכתוב (כג, ז) "וישא משלו ויאמר". והנה, משל הוא דרך שבה אין מדברים ומבארים את הדבר עצמו, אלא מושלים משל מעניין אחר, ועל ידו אפשר להגיע להבנת הדבר שאותו רוצים להסביר.

ומזה הטעם מיאן רש"י לפרש כפשוטו שבלעם עמד על הצורים ועל הגבעות, כיוון שהדברים צריכים להתפרש בדרך משל דווקא, ולכן פירש על פי המדרש שההרים והגבעות הם משל ליסודם של בני ישראל מן האבות והאמהות. נראה במקור הדברים ששק"ט בזה שלדעת רש"י בכל נבואה זו רק הצורים והגבעות מתפרשים בדרך משל ושאר נבואה זו מתפרש כפשוטו. ע"ש.

אמנם, מעתה צריך להבין את ענין משל ה"צורים" וה"גבעות" גופא:

תפקידו של משל בכלל, הוא להסביר ענין עמוק ביותר. מרוב עומקו של אותו הענין אי אפשר להסבירו בדרך רגילה, שכן אי אפשר לצייר ולתאר אותו בשכל כלל. ולכן, נותנים על דבר זה משל, שהוא ענין אחר שתוכנו הוא מעין תוכן הדבר העמוק, והמשל הוא בדרגא שהמקבל יכול לציירו ולהשיגו, וכך, על ידי השגת המשל, הוא משיג מעט הבנה בדבר העמוק (ראה ספר הליקוטים דא"ח צמח צדק ערך משל).

וכן צריך לומר בענין המשל של "צורים" ו"גבעות", שאם הצורים והגבעות באו כמשל על חוזקם של בני ישראל, בהכרח לומר שחוזקם של בני ישראל, שמגיע מן האבות והאמהות הקדושים, הוא ענין שלמעלה מהשגה וציור בשכל, שאין בלק יכול להבינו ולהעריכו כלל, והצורים והגבעות הוא רק משל שמקרב מעט אל השכל את ההבנה בחוזקם הנפלא של בני ישראל.

ואם כן יש לבאר ולהרחיב במהות אותו "חוזק" מיוחד של בני ישראל, שהוא למעלה מהבנה והשגה, ועד שצריכים להמשיל לו משל.

כח המסירת נפש אפילו אצל "קל שבקלים"

חוזקם של בני ישראל אינו חוזק הגוף ועוצם ידו, בחינת "הידיים [ידי עשו]" (תולדות כז, כב), אלא הרוחניות שלהם, כוחות הנשמה שבהם, ובעיקר כח המסירת נפש. גם כאשר כוחות נפשו של היהודי חפצים בקיומם, ולא דווקא אווזים בענין של מסירת נפש על קידוש שמו ית', מתגבר כח המסירת נפש, והיהודי מוסר את כל כוחותיו ומציאותו להש"ת.

וזהו ענין "ראש צורים", שמרמז על מדריגת הנשמה שמצידה כל יהודי מוכן למסירת נפש, וכפי שמבואר בסה"ק (אור התורה במדבר ח"ג עמ' תתקז) ש"יכול כל אחד מישראל למסור נפשו על קידוש ה' בלי שום טעם ודעת. . . ולכן נקרא ראש צורים שהוא בחינה חזקה מאוד".

כחו העצום של היהודי הוא האמונה האיתנה בה', שמחמתה מוכן הוא למסור את נפשו על קידוש ה' למעלה מטעם ודעת.

כח זה אינו רק בצדיקים ובני אדם נעלים ועובדי ה', אלא בכל אחד ואחד מישראל. וכמובא בתניא (פ"ח), שכן הוא הדבר ש"אפילו קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת

ה', על הרוב, וסובלים עינוים קשים שלא לכפור בה' אחד, ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה'", וזאת "בלי שום דעת והתבוננות, רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד, בלי שום טעם וטענה ומענה כלל".

מדוע נמשלה הנשמה לנר?

הכח הנשגב (הבא לקמן אף הוא מתניא פי"ח והמשך הדברים בפי"ט) של מסירת נפש על קידוש שמו ית', בא מנקודת נשמתו של היהודי. הנשמה נמשלה לנר, כמו שכתוב (משלי כ, כז) "נר ה' נשמת אדם": כשם שאור הנר "מתנענע תמיד למעלה בטבעו, מפני שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה, ולידבק בשרשו למעלה ביסוד האש הכללי", כך גם נשמתו של היהודי "חפצה וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף, ולידבק בשרשה ומקורה בה' חיי החיים ב"ה, הגם שתהי' אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי".

טבע זה שבנשמה לרצות תמיד להכלל בשרשה ומקורה, מגיע משום "שה' אחד מאיר ומחי' כל הנפש", ומכיוון שיש בה ניצוץ אלוקי, הרי היא רוצה תמיד לחזור למקורה.

כאשר מדובר אודות "קל שבקלים", אזי הנשמה והניצוץ האלוקי שמחי' אותה הם בבחינת "גלות" בתוך הגוף וענייניו ששקועים בתאוות היתר ואיסור. הנשמה אינה פועלת בגלוי בכוחות נפשו של אותו "קל שבקלים", ואינה משפיעה על הנהגתו בפועל, ובכללות הרי היא בבחינת שינה ותרדמה.

אמנם, "כשבאים לידי נסיון בדבר אמונה" הרי הדבר נוגע לעצם נשמתו של היהודי, וממילא "היא ניצורה משנתה ופועלת פעולתה בכח ה' המלוכב בה, וכמ"ש ויקץ כישן ה', לעמוד בנסיון באמונת ה' בלי שום טעם ודעת ושכל מושג לו, להתגבר על הקליפות ותאוות עוה"ז בהיתר ובאיסור שהורגל בהם, ולמאוס בהם, ולבחור לו ה' לחלקן ולגורלו למסור לו נפשו על קדושת שמו".

ונמצא שבכל איש ישראל יש אהבה עצומה להשי"ת עד כדי רצון לעזוב את הגוף ולהדבק בו ית' לגמרי, אך יש ואהבה זו היא בהעלם והסתת עד לניסיון של מסירת נפש על אמונתו ית', שאז מתעוררת אהבה זו ובאה לידי גילוי.

ירושלם מהאבות והאימהות הקדושים

את כח המסירת נפש שבא מנקודת נשמתו של היהודי, ירשו בני ישראל מן האבות והאמהות:

האבות הקדושים עבדו את השי"ת באופן נפלא ביותר, וכמבואר בסה"ק (תניא פל"ד. ועוד) בפירוש מאמר חז"ל (בראשית רבה פמ"ז, ו. ועוד) "האבות הן הן המרכבה", שכשם שהמרכבה אין לה רצון עצמי, והיא בטלה בכל מציאותה למנהיג אותה, כך האבות הקדושים לא הי' להם שום עניין משלהם, ולא היו כל ימיהם אלא "מרכבה" לרצון השי"ת.

ומבואר בספר התניא (פי"ח שם) שמחמת עבודתם זו ש"האבות הן הן המרכבה" – "על כן זכו להמשיך לבניהם אחריהם עד עולם" נשמה קדושה, שמחמתה קיים אצל כל יהודי, גם אצל "קל

שבקלים", ה"אהבה המסותרת" שנזכרה למעלה, שמכוחה מוסר כל יהודי את נפשו להשי"ת בעת ניסיון על אמונת שמו ית'.

ובלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר (מוהריי"ץ) נ"ע "אבינו הראשון אברהם, בגלל עבודתו במסירת נפש לפרסם אלקותו ית' לכל בני העולם, זכה להנחיל לזרעו עד סוף כל הדורות את האמונה הטהורה בה' ובתורתו, וכל איש ואישה בישראל יש להם הכוח והעזו למסור נפשם על התורה הקדושה" (נעתק בלוח 'היום יום' כא אלול).

תוקף בלתי אנושי

בדרך כלל, המושג "תוקף" מבטא עניין שמציאותו תקיפה וחזקה. מהות העולם היא יישות ומציאות, והגדרת דבר חזק בעולם הוא שמציאותו ויישותו חזקים במיוחד.

אמנם, תוקפם של בני ישראל הוא בדיוק להיפך: עניין המסירת נפש, שהוא תוקפו של היהודי, מהותו היא שהיהודי מוותר על מציאותו העצמית, ומתבטל לחלוטין להשי"ת.

תוקף כזה הוא להיפך ממצאות העולם. מסירת נפש היא תנועה הפוכה לחלוטין מטבע הנברא, שהרי נברא אינו עושה פעולה שגורמת לאיבוד מציאותו. ולכן איתא בתניא (שם) שכח המסירת נפש אינו טבעי ואנושי, אלא בא על ידי ש"ה' אחד" מאיר בנשמתו האלוקית של היהודי. ולולא זאת, לא הי' שייך במציאות תוקף כזה של מסירת נפש בפועל ממש על קידוש ה'.

והם הם דברי בלעם בהמשך הפסוק "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב". תוקפם של בני ישראל, הוא נעלה מתוקפם של כל האומות, ויתירה מכך שהוא אינו כלל בערכם, והוא מסוג אחר לגמרי, תוקף אלוקי, ולכן הרי הם נבדלים מכל האומות – "לבדד", ואינם בערכם כלל – "ובגויים לא יתחשב".

כח מיוחד מ"אני ה' לא שניתי"

כאשר ישנו חוזק ותוקף של נברא, תוקף טבעי, לא יתכן שהוא יעבור מדור לדור באופן שווה, אלא הוא מוכרח להיחלש מדור לדור.

אך כאשר מדובר אודות כח המסירת נפש, בחינת "צורים" שבבני ישראל, הרי מכיוון שאינו כח טבעי, אלא הארת ה' אחד בהם, הוא מאיר באותו תוקף בבני ישראל החל מזמן האבות ועד סוף כל הדורות, ללא שום שינוי וחלישות.

וזהו שפירש רש"י את דברי בלעם "כי מראש צורים אראנו": "אני מסתכל בראשיתם . . ואני רואה אותם [בני ישראל] מיוסדים וחזקים . . על ידי אבות ואמהות". בלעם הביט בבני ישראל מ"ראשיתם" וראה שהם נותרו "מיוסדים וחזקים" באותו אופן שהי' אצל "אבות ואמהות".

וזאת, כאמור מכח "ה' אחד" שמאיר בהם, ובהשי"ת הרי לא שייך ח"ו שינויים וחלישות, כמו שנאמר (מלאכי ג, ו) "אני ה' לא שניתי", וכמו כן כח המסירת נפש נותר תקיף בבני ישראל עד סוף כל הדורות בבחינת "לא שניתי".